

Wydaje się, że byłaby to pożyteczna inicjatywa dla analizy zarówno przeszłości, teraźniejszości, jak i przyszłości OHP. Przyszłe konferencje tego typu stwarzałyby okazję do prezentacji tych badań. Materiały z konferencji mają być opublikowane przez Uniwersytet Opolski pod redakcją Józefa Podgóreckiego.

Jan Hellwig

Partnerka, matka, opiekunka – status kobiety w dziejach powszechnych

Konferencja naukowa, Bydgoszcz – Wielonek 11-13 maja 1998 r.

Organizatorem konferencji naukowej *Partnerka, matka, opiekunka – status kobiety w dziejach powszechnych* była Katedra Historii Wychowania Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy. Spotkanie naukowe było etapem realizacji badań bydgoskiej Katedry zapoczątkowanych w końcu lat 80. Obecna konferencja uszczegółowiła problematykę badań nad rodziną jako środowiskiem wychowawczym od starożytności po wiek XX. Dotychczasowe ustalenia badawcze były prezentowane na wcześniejszych konferencjach (w latach: 1991, 1993, 1995) oraz w publikacjach Katedry.

Zakres problemowy i chronologiczny omawianego sympozjum określono w wyniku współpracy z innymi ośrodkami naukowymi i badaczami zainteresowanymi zaproponowaną przez nas tematyką. Pracownicy bydgoskiej Katedry, zgodnie z przyjętymi kierunkami badań, skupiają się na rozpoznaniu wychowania w rodzinie w starożytności rzymskiej oraz na wybranych aspektach tematu, odnoszących się do rzeczywistości społeczno-wychowawczej i polskiej pedagogiki przełomu XIX i XX wieku. Ośrodek w Bydgoszczy koordynuje i organizuje współpracę zmierzającą do systematycznego opracowania rozwoju teorii i praktyki wychowania rodzinnego w dziejach powszechnych i polskich.

Konferencja spotkała się z bardzo szerokim zainteresowaniem, odzwierciedlonym udziałem historyków, pedagogów, filozofów i filologów reprezentujących wszystkie ośrodki naukowe w kraju. Zaznaczyć należy udział przedstawicieli uniwersytetów zagranicznych (Słowacja, Białoruś), instytutów Polskiej Akademii Nauk w Warszawie i Krakowie. W sympozjum uczestniczyło ponad 100 osób.

Prezentowane – w toku obrad plenarnych i dyskusji w grupach problemowych – referaty opierały się na bardzo zróżnicowanym materiale źródłowym. Podstawę badań stanowiły zarówno źródła pisane (kroniki, pamiętniki, publicystyka, korespondencja prywatna, wspomnienia, dokumenty), jak i źródła ikonograficzne oraz epigraficzne. Dokonane prezentacje wprowadziły do studiów nad kobietą nowe, szerokie możliwości eksploracji źródłowej.

Podjęta na konferencji dyskusja oraz wstępne ustalenia badawcze pozwoliły historii kobiet łączyć z dziejami powszechnymi nie zawężając się do feministycznego nurtu *gender studies*. Badania nad dziejami kobiet, wychodzące z ośrodków feministycznych, doszukują się przede wszystkim śladów upośledzenia kobiet i ich wyzysku, braku uznania wartości intelektualnych, braku partnerstwa w stosunkach mąż - żona. Tymczasem ukazany na sympozjum społeczny status kobiet w różnych epokach wskazuje, że były one niejednokrotnie partnerkami mężów, osobami zaufanymi, którym można było powierzyć najskrytsze tajemnice. Zadaniem kobiety i mężczyzny była wspólna praca nad swymi charakterami, wspieranie się, wzajemne intelektualne i moralne doskonalenie. Swoje odzwierciedlenie znalazły tutaj nowsze perspektywy badań odwołujących się zarówno do tradycyjnej historiografii, jak i dotyczących teorii feministycznych.

Wspomniane już duże zainteresowanie udziałem w konferencji zmusiło organizatorów do zaproponowania odmiennej formuły sesji. Organizując pracę czterech grup dyskusyjnych wprowadzono podział reprezentatywny dla różnych epok i problemów. Obrady w pierwszym zespole podjęto wokół tematu *Żona i matka w rodzinie – idealizacja ról a praktyka*. Moderatorem dyskusji była Kalina Bartnicka (IHN PAN Warszawa) a biorący udział, jako wyjściowe, przyjęli zagadnienia:

- Potrzeby i uwarunkowania społeczne a postulowane wzorce osobowe żon i matek
- Przygotowanie kobiet do pełnienia ról rodzinnych
- Pozycja żony i matki w rodzinie
- Topos matki w autobiografiach mężczyzn.

Druga sekcja pod przewodnictwem Karola Poznańskiego (WSPS Warszawa) podjęła dyskusję nad problemem: *Kobieta w życiu społecznym. Kobieta a polityka*. Omówiono szczegółowe badania dotyczące:

- Miejsca kobiety w społeczeństwie – normy prawne i obyczajowe a realia,
- Prestiżu kobiety w społeczeństwach i kulturach o tradycji patriarchalnej,
- Postaci kobiet w różnych rolach społecznych,
- Dominacji opiekuńczości w działaniach portretowanych kobiet,
- Kobiet i władzy. Różne formy politycznej aktywności kobiet.

Lech Mokrzecki (UG Gdańsk) kierował z kolei dyskusją na temat: *Kobieta w myśli społeczno-filozoficznej*. Uczestnicy skupili się wokół tematów:

- Idealizujący wpływ poglądów filozoficznych na status kobiety,
- Ideologiczne i propagandowe wykorzystanie postaci kobiety i toposu kobiecości w nurtach społecznych i filozoficznych,
- Filozofowie o kobietach, zmienność i ciągłość zapatrywań na przestrzeni wieków.

Czwarty zespół prowadzony przez Zygmunta Rutę dyskutował nad problemem *Uczestnictwa kobiet w edukacji – nauczycielki i uczennice*. Rozpatrywano:

- Możliwości edukacyjne kobiet ukierunkowanych na różne cele życiowe,
- Prymat czynników emocjonalnych w portretowaniu kobiet w roli opiekunki i nauczycielki,
- Postacie wybitnych nauczycielek i ich osiągnięcia edukacyjne,
- Swoistość edukacji dziewcząt.

Pracę sekcji poprzedziły obrady plenarne. Otwarcia konferencji i wprowadzenia w jej problematykę dokonali Barbara Kaja (WSP Bydgoszcz) oraz Krzysztof Jakubiak (WSP Bydgoszcz).

Zaprezentowane w sesji plenarnej referaty stanowiły przegląd wybranych zapatrywań badawczych poświęconych kobiecie od pierwszych wieków naszej ery po wiek XVIII. Andrzej Tchorzewski (WSP Bydgoszcz) w swym wystąpieniu podjął temat *Wizerunek kobiety w Listach Apostolskich*. Kontynuował te rozważania, przedstawiając rolę i wizerunek kobiety w perspektywie chrześcijańskiej, Wincenty Myszor (ATK Warszawa) w referacie *Kobieta w chrześcijaństwie pierwszych wieków (II - III wiek)*. Do tych samych źródeł, ale w węższym wymiarze merytorycznym, ustosunkował się Jan Iluk (UG Gdańsk) przedstawiając wykład na temat *Dziewice i wdowy w nauczaniu Ojców Kościoła*. Kierownik bydgoskiej Katedry Historii Wychowania, Juliusz Jundziłł, prezentując starożytność rzymską, w swym wystąpieniu *Strach i uwielbienie – mężczyźni a kobiety w okresie rozkwitu Cesarstwa Rzymskiego*, ukazał swoistość relacji płci na przykładzie stosunków w II wieku (głównie w oparciu o doświadczenia i przemyślenia Apulejusza).

Tematykę nowożytną w referacie *Kobieta a książka w dawnej Polsce od średniowiecza do oświecenia* podjął Franciszek Mincer (WSP Bydgoszcz). Źródła ikonograficzne i epigraficzne stanowiły inspirację dla Karoliny Targosz (PAN Kraków), która zaprezentowała *Kobietę na wizerunkach i w inskrypcjach nagrobnych w Polsce XVI - XVIII wieku*.

Status kobiety w (męskiej) myśli pedagogicznej – przegląd stroniczo wybranych stanowisk omówił Sławomir Sztobryn (UŁ Łódź). Nowy status kobiety w naszym wieku, podyktowany nowymi ruchami społecznymi, ukazała Regina Renz (WSP Kielce) w opracowaniu *Kobieta w społeczeństwie polskim w XX wieku*.

Dopełnieniem problematyki polskiej było wystąpienie Michała Dobrynina (Uniwersytet w Brześciu) prezentujące: *Postać matki w literaturze białoruskiej i jej rola w wychowaniu – XIX/XX wiek*.

Problem podjęty na konferencji ma wiele aspektów moralnych i obyczajowych, prawnych i politycznych, religijnych i filozoficznych, pedagogicznych i psychologicznych. Nie

ulega jednak wątpliwości, iż nabycie akceptowanych społecznie zachowań oraz odpowiednie kwalifikacje intelektualne pozwalały kobietom w ciągu wieków na pełnienie obowiązków związanych nie tylko z prowadzeniem domu i wychowaniem dzieci, lecz także na działalność publiczną.

Podczas, gdy dla wczesnych dziejów powszechnych atrakcyjne są badania nad seksualnością i emotywnością kobiet, znaczną reprezentację, zwłaszcza w odniesieniu do epok nowożytnych, mają też badania nad ich umysłowością, oraz udziałem w intelektualnej historii cywilizacji. Tendencja ta może mieć swoje źródła w możliwej do zaobserwowania ewolucji postrzegania kobiecości w poszczególnych epokach. Starożytność charakteryzowała się nieskrępowanym przedstawianiem tematów związanych z płcią i bogactwem świadectw mówiących o miłości i erotyce. Średniowiecze zapoczątkowało dyskryminację tematu seksualności kobiet, sprowadzając ich role do wzorów zachowań rodzinnych i religijnych.

Status kobiet w poszczególnych epokach historycznych pomaga zdefiniować naturę społecznego i politycznego świata mężczyzn. Pełniły one w nim rolę nie tylko matek i żon (zadania uwarunkowane przez naturę), lecz także partnerek i opiekunek.

W zakończeniu obrad przewodniczący grup dyskusyjnych podkreślili nośność tematu, który na gruncie historii i historii wychowania owocuje drugą (po ośrodku poznańskim) konferencją zorganizowaną w stosunkowo krótkim odstępie czasu. Mocno zaakcentowano konieczność publikacji całości materiałów oraz domagano się szybkiej kontynuacji spotkań na podobny temat. Pozostaje skonstatować, iż problematyka kobieca najwyraźniej ogniskuje w sobie nieomal całokształt zagadnień rozwoju kultury w przeszłości. Ewidentnie przy tym widać, co było sukcesem bądź bolączką danego okresu – prawie zawsze formalnie zdominowanego przez mężczyzn.

Ilona Błaszczyk

Zapowiedzi

Poznań – 21-23 września 1998 – III Ogólnopolski Zjazd Pedagogiczny

Polskie Towarzystwo Pedagogiczne przy współdziałaniu Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; zwołany pod hasłem „Pedagogika i edukacja wobec nadziei i zagrożeń współczesności”.

Organizatorzy przewidują prace w 15 sekcjach, m.in. w sekcji obradującej nt. „Tradycja jako skarbnica wzorów i przestróg – problem przekształcania tradycji”.

Rzeszów - Czudec – 12-14 października 1998

Instytut Pedagogiki WSP w Rzeszowie i Kuratorium Oświaty w Krośnie: międzynarodowa konferencja naukowa nt. „Pedagogika Nowego Wychowania w Polsce u schyłku XIX i w pierwszej połowie XX wieku”.

Szczegółowa tematyka:

- geneza i główne nurty „nowego wychowania”;
- próby upowszechnienia idei „nowego wychowania” w Polsce i za granicą, nowatorstwo pedagogiczne w Polsce i Europie doby międzywojennej;
- ludzie „nowego wychowania” w Polsce i za granicą.

Łódź – 22-23 października 1998

Katedra Historii Wychowania i Pedagogii Uniwersytetu Łódzkiego przy współdziałaniu Komisji Badań nad Pokojem PAN – Oddział w Łodzi: międzynarodowa konferencja nt. „Pokój jako przedmiot badań, nauczania i wychowania w polskim systemie edukacyjnym”.